

HOE EVOLUEREN WE VERDER NAAR EEN ROOKVRIJE LEEF- EN WERKOMGEVING?

Het actieplan van Kom op tegen Kanker

komoptegenkanker.be

Kom op
tegen Kanker

Inhoudstafel

Colofon

Tekst: Hedwig Verhaegen

Redactieraad: Kurt Annendijck, Nora Mettioui, Cathy Rigolle, Hedwig Verhaegen

Eindredactie: Carla Rosseels

Foto's: Shutterstock

Lay-out: Hugo Gielen (Kokoz)

Verantwoordelijke uitgever: Marc Michils, Koningsstraat 217, 1210 Brussel

Afsluiten redactie: eind februari 2016

Uitgave: maart 2016

Samenvatting	3
Inleiding	6
1. Uitzonderingen op een rookvrije werkomgeving	8
1.1 Wetgevend werk	8
1.2 Personeel tewerkgesteld in private vertrekken van instellingen van maatschappelijke dienstverlening en van gevangenissen	9
1.3 Werknemers die werken in privéwoningen	9
2. Meeroken in semipublieke (half-)open ruimtes	12
2.1 Rookvrije voetbalstadions	12
2.2 Rookvrije pretparken, dierentuinen...	13
2.3 Rookvrije perrons	13
3. Meeroken in de privéomgeving	15
3.1 Bescherming van bewoners van gesloten instellingen	15
3.2 Bescherming van kinderen	16
3.3 Bescherming van individuele burgers	18
3. Bescherming van jongeren tegen tabaksverslaving	21
4.1 Beleidsbeïnvloeding	21
4.2 Sensibilisering	22
Voetnoten	24

Samenvatting

Kom op tegen Kanker strijdt al jaren voor het recht op een rookvrije leef- en werkomgeving en voor een betere bescherming van jongeren tegen tabaksverslaving.

Het desastreuze effect van roken is voldoende bekend. Een op de twee rokers sterft vroegtijdig door te roken. Rokers leven gemiddeld bijna acht jaar minder lang dan niet-rokers. En wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat ook meeroken bijzonder schadelijk is voor de gezondheid.

Er zijn de voorbije jaren belangrijke stappen vooruit gezet in de strijd tegen gedwongen meeroken: de NMBS maakte de treinen rookvrij in 2004, het recht op een rookvrije werkplek kwam er in 2006, sinds 2007 kunnen ook restaurantbezoekers van een rookvrije maaltijd genieten, sinds 2010 zijn ook alle cafés die eten serveren rookvrij, en op 1 juli 2011 werd na een procedure van Kom op tegen Kanker bij het Grondwettelijk Hof een algemeen rookverbod in de horeca van kracht.

Vijf jaar later is het maatschappelijk draagvlak voor het recht op een rookvrije leefomgeving sterk gegroeid. Zo vindt 82% van de Belgen rookvrije cafés een goede zaak. Toch worden mensen nog al te vaak buiten hun wil aan tabaksrook blootgesteld. Bijvoorbeeld als ze in een gevangenis, een asielcentrum of een instelling voor maatschappelijke dienstverlening tewerkgesteld zijn of verblijven. Of als ze gaan poetsen of iemand verzorgen in een thuisomgeving, of als ze in een appartement naast een kettingroker wonen. Ook in (half-)open semi-publieke ruimtes, zoals in voetbalstadions, pretparken of op treinperrons, geldt momenteel nog geen rookverbod. En volgens recent onderzoek zitten vandaag in Vlaanderen nog steeds zo'n 68.000 kinderen elke dag thuis in de tabaksrook. Daarom vroeg Kom op tegen Kanker de Rechtsfaculteit van de KU Leuven na te gaan in hoeverre het vanuit juridisch perspectief mogelijk en wenselijk is om de rookwetgeving verder uit te breiden. Volgens het onderzoek van de KUL-Rechtsfaculteit is het (rechts)geldig

en opportuun om in specifieke situaties een betere juridische bescherming tegen meeroken uit te werken dan dat vandaag wettelijk voorzien is.

Kom op tegen Kanker bouwt met dit actieplan verder op de suggesties van het onderzoeksrapport en hoopt de volgende jaren nieuwe stappen vooruit te zetten in de strijd tegen roken en gedwongen meeroken. Het actieplan bevat een mix van initiatieven op verschillende domeinen: wetgeving, informatie, sensibilisering, campagnes, het promoten van goede voorbeelden van pioniers in de strijd voor een rookvrije omgeving, beleidsbeïnvloeding...

1. Uitzonderingen op een rookvrije werkplek

- Kom op tegen Kanker vraagt minister van Werk, Kris Peeters, via een aanpassing van de wet of een nieuw KB te specificeren dat roken en werken in een rookomgeving gevaarlijk is en dat werkgevers verplicht zijn om maatregelen te nemen om hun werknemers

- te beschermen tegen tabaksrook.
- Kom op tegen Kanker vraagt de bevoegde ministers van de federale en Vlaamse regering, Koen Geens, Theo Francken en Jo Vandeurzen, om de gevangenissen en gesloten instellingen voor maatschappelijke dienstverlening via een omzendbrief te herinneren aan het rookverbod in de gemeenschappelijke ruimtes in deze instellingen.
  - Op vraag van Kom op tegen Kanker zal Familiehulp in 2016 bekijken of het nog een stap verder kan gaan in zijn beleid voor de bescherming van hun medewerkers tegen meeroken. In hun preventieplan 2016 hebben ze een actie rond passief roken ingeschreven en ze zullen hun huidig rookbeleid opnieuw evalueren en waar mogelijk uitbreiden. Kom op tegen Kanker zal dit goede voorbeeld promoten bij andere diensten voor huishoudhulp en thuiszorg.

2. Meeroken in semipublieke (half-)open ruimtes

- Kom op tegen Kanker wil dat alle Belgische voetbalstadions rookvrij worden. Het roept de Belgische profclubs op om het voorbeeld van Club

- Brugge en Anderlecht te volgen en vraagt de Jupiler Pro League om zijn vraag openlijk te steunen. In een volgende fase wil Kom op tegen Kanker dit goede voorbeeld ook promoten bij andere sportmanifestaties in open lucht.
- Ook pretparken, dierentuinen en andere openbare plaatsen waar veel kinderen komen, hebben een voorbeeldfunctie voor kinderen en jongeren. Plopsaland gaat vandaag al verder dan het wettelijke rookverbod. Kom op tegen Kanker roept Plopsa, de themaparkdivisie van Studio 100, op om nog een stap verder te gaan en al zijn themaparken volledig rookvrij te maken. Daarna wil het alle andere pretparken, dierentuinen en kinderattracties aanmoedigen om dit voorbeeld te volgen.
  - Kom op tegen Kanker vraagt de NMBS om al haar perrons volledig rookvrij te maken.

3. Meeroken in de privéomgeving

- Kom op tegen Kanker gaat overleg plegen met jongerenvoorzieningen en gevangenissen over het aanbod om samen een rookbeleid te ontwikkelen dat hun niet-rokende bewoners beter beschermt tegen gedwongen

meeroken. Zo zouden er pilootprojecten kunnen worden opgestart met rookvrije afdelingen.

- Kom op tegen Kanker roept de Vlaamse en federale overheid op om in de bouwvoorschriften van nieuwe gesloten instellingen en bij renovaties van bestaande gebouwen rekening te houden met rokers en niet-rokers.
- Kom op tegen Kanker zal burgers informeren over de contractuele en gerechtelijke mogelijkheden die zij hebben om overlast door roken tegen te gaan en zal rechters, advocaten en bemiddelaars informeren over de wijze waarop zij bestaande juridische instrumenten (bv. de leer van de burenhinder) optimaal kunnen aanwenden om conflictsituaties over rookhinder op te lossen.
- Om kinderen te beschermen tegen tabaksrook zal Kom op tegen Kanker blijven inzetten op sensibiliseringscampagnes die rokers ertoe aanzetten niet meer in huis of in de auto te roken.
- Kom op tegen Kanker roept de Belgische parlementsleden op werk te maken van een rookverbod in de auto in het bijzijn van minderjarigen.

4. Bescherming van jongeren tegen tabaksverslaving

- Kom op tegen Kanker wil dat Vlaanderen het budget voor tabakspreventie en voor intensieve campagnes die jongeren van de sigaret moeten houden, sterk verhoogt.
- Kom op tegen Kanker vraagt dat de federale regering werk maakt van een samenhangend beleid om tabaksgebruik te ontmoedigen en jongeren te beschermen tegen tabaksverslaving. Zo'n antitabaksplan veronderstelt:
  - een volledig verbod van tabaksreclame op de verkoopplaats,
  - een verbod op het zichtbaar presenteren en uitstallen van tabaksproducten op de verkoopplaats,
  - de invoering van neutrale verpakkingen,
  - een beperking van het aantal verkooppunten,
  - een betere controle op de naleving van het verkoopverbod van tabak aan min-16-jarigen en het optrekken van de minimumleeftijd van 16 tot 18 jaar,
  - een betere controle op de sigarettenverkoop via sigarettenautomaten (het verkoopverbod onder de 16 jaar

wordt vaak met de voeten getreden) of een verbod op automaten,

- een beleid dat vermijdt dat e-sigaretten voor jongeren een opstapje worden naar nicotineverslaving en tabaksgebruik
- en een forse verhoging van de prijs van roltabak met minstens een euro en van de sigaretten met minstens een halve euro in de lopende legislatuur.
- De volgende jaren voert Kom op tegen Kanker volop campagne om jongeren van de sigaret te houden. De ambitie is groot: niet-roken moet bij jongeren cool worden, altijd en overal.

“ Volgens recent onderzoek zitten vandaag in Vlaanderen nog steeds zo'n 68.000 kinderen elke dag thuis in de tabaksrook.

Inleiding

Kom op tegen Kanker strijdt al jaren voor het **recht op een rookvrije leef- en werkomgeving**. Voor Kom op tegen Kanker is dit een basisrecht. Niemand mag buiten zijn wil worden blootgesteld aan tabaksrook. Daarnaast is **jongeren van de sigaret houden** al enkele jaren een speerpunt in de beleidsplannen van Kom op tegen Kanker. 90% van de rokers begint te roken voor de leeftijd van 18 jaar. Ervoor zorgen dat deze jongeren niet beginnen te roken is beter dan hen achteraf te helpen om te stoppen.

Het desastreuze effect van roken is voldoende bekend. Een op de twee rokers sterft vroegtijdig door te roken. Rokers leven gemiddeld bijna acht jaar minder lang dan niet-rokers. Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat ook meeroken bijzonder **schadelijk** is **voor de gezondheid** en de oorzaak is van verschillende soorten kankers en andere ziekten. Volgens onderzoek verhoogt meeroken het risico op longkanker

met 20%. Omgevingsrook doet ook het risico op hart- en vaatziekten toenemen. Hartinfarcten zijn de belangrijkste oorzaak van overlijden door meeroken. Omgevingsrook bevat immers dezelfde kankerverwekkende en giftige stoffen als tabaksrook. De giftige stoffen blijven ook na filtering in de ruimte hangen. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat er geen niveau van blootstelling aan omgevingsrook bestaat dat zonder risico is.¹ Afzuiginstallaties, ventileren of onder de dampkap roken volstaan dus niet. Om de risico's op kanker en andere ziekten door meeroken te verminderen, is er maar één oplossing: tabaksrook volledig vermijden.

Er zijn de voorbije jaren **belangrijke stappen vooruit** gezet in de strijd tegen gedwongen meeroken. In september 2003 pleitte Kom op tegen Kanker met zijn "Platformtekst over gedwongen meeroken" voor het eerst voor een rookvrije leefomgeving voor iedereen. Het was de aanleiding voor de NMBS om

zijn treinen rookvrij te maken (2004) en voor de overheid om werk te maken van rookvrije werkplekken. Dat recht op een rookvrije werkplek kwam er begin 2006. Sinds 2007 kunnen ook restaurantbezoekers van een rookvrije maaltijd genieten en sinds 2010 zijn ook alle cafés die eten serveren rookvrij. In 2014 becijferde de Universiteit Hasselt op vraag van Kom op tegen Kanker dat er in Vlaanderen jaarlijks ruim 425 dodelijke hartinfarcten minder zijn dankzij het rookverbod op de werkvloer.² Zijn grootste succes in de strijd tegen gedwongen meeroken boekte Kom op tegen Kanker op 15 maart 2011. Toen verklaarde het Grondwettelijk Hof de uitzonderingen op het rookverbod in de horeca ongrondwettelijk. Kom op tegen Kanker, dat de zaak voor het Hof had gebracht, dwong op die manier een algemeen rookverbod in de horeca af, een verbod dat van kracht werd op 1 juli 2011.

Vijf jaar later is de samenleving zich

steeds meer bewust van de schadelijke gevolgen van gedwongen meerooken. Het **maatschappelijk draagvlak** voor het recht op een rookvrije omgeving is onmiskenbaar **gegroeid**. Zo blijkt uit een recente enquête over het “Rookgedrag in België in 2015” dat 82% van de ondervraagden rookvrije cafés een goede zaak vindt (inclusief 66% van de rokers).³ Niet-roken is vandaag meer en meer de norm. Toch worden **mensen nog al te vaak buiten hun wil blootgesteld aan tabaksrook**. Bijvoorbeeld als ze in een gevangenis, een asielcentrum of een instelling voor maatschappelijke dienstverlening tewerkgesteld zijn of verblijven. Of als ze gaan poetsen of iemand verzorgen in een thuisomgeving, of als ze in een appartement naast een kettingroker wonen. Ook in (half-)open semi-publieke ruimtes, zoals in voetbalstadions, pretparken of op treinperrons, geldt momenteel nog geen rookverbod. En volgens recent onderzoek van TNS Dimarso in opdracht van Kom op tegen Kanker zitten vandaag in Vlaanderen nog steeds zo’n 68.000 kinderen elke dag thuis in de tabaksrook. Dit houdt enorme gezondheidsrisico’s in. Positief is wel dat dit aantal in zes jaar tijd bijna is gehalveerd.⁴

Kom op tegen Kanker vroeg de **Rechtsfaculteit van de KU Leuven** daarom na te gaan in hoeverre het **vanuit juridisch perspectief mogelijk en wenselijk is om de rookwetgeving verder uit te breiden**. 22 onderzoekers uit verschillende vakdomeinen bogen zich twee jaar lang over de vraag. Met als rode draad het onderliggende conflict tussen het recht op gezondheid van de niet-roker en het recht op zelfbeschikking (privéleven) van de roker, evalueerden de onderzoekers de bestaande instrumenten uit de diverse rechtstakken en pasten ze die toe op verschillende concrete casussen. Volgens de onderzoekers is het wenselijk om in specifieke situaties een betere juridische bescherming tegen meerooken uit te werken dan dat vandaag wettelijk geregeld is én bestaan er geschikte contractuele, gerechtelijke of reglementaire instrumenten om dit rechtsgeldig te doen: *“Ondanks de diverse wetgevende inspanningen en bewustwordingscampagnes zijn er specifieke situaties denkbaar die nog niet gevat worden onder het huidige apparaat en waar het verantwoordbaar lijkt om toch een stap verder te durven zetten”*.⁵ Zo komen ze bijvoorbeeld tot

de vaststelling dat partijen, bij gebreke aan een wettelijk rookverbod, onderling via een contract een rookverbod kunnen overeenkomen. Het recht op zelfbeschikking en privéleven van de roker kan m.a.w. contractueel beperkt worden.

Kom op tegen Kanker bouwt met dit actieplan verder op de suggesties van het onderzoeksrapport⁶ van de Rechtsfaculteit om het huidige juridische instrumentarium te versterken en te optimaliseren. Met zijn plan wil de organisatie de volgende jaren mogelijkheden zoals contractuele rookverboden promoten om zo nieuwe stappen vooruit zetten in de strijd tegen roken en gedwongen meerooken. Het actieplan bevat een mix van initiatieven op verschillende domeinen: wetgeving, informatie, sensibilisering, campagnes, het promoten van goede voorbeelden van pioniers in de strijd voor een rookvrije omgeving, beleidsbeïnvloeding...

1

Uitzonderingen op een rookvrije werkomgeving

Sinds 1 januari 2006 hebben werknemers op grond van een Koninklijk Besluit recht op een rookvrije werkplek⁷. De wet van 22 december 2009, die in de plaats kwam van dit KB, blijft evenwel voorzien in een aantal uitzonderingen. Zo geldt het recht op een rookvrije werkomgeving niet voor werknemers die tewerkgesteld zijn in private ruimtes van gevangenis- en van instellingen van maatschappelijke dienstverlening zoals o.m. asielcentra, jeugdinstanties en rust- en verzorgingstehuizen.⁸ Daarnaast voorziet de wet een uitzondering voor personeel tewerkgesteld in privéwoningen zoals thuisverzorgers en huishoudhulpverleners⁹. Door deze uitzonderingen wordt 21% van de Belgische werknemers nog steeds occasioneel tot dagelijks geconfronteerd met tabaksrook in gesloten werkruimtes¹⁰. Het onderzoeksrapport van de Rechtsfaculteit van de KU Leuven ziet

wettelijke ankerpunten om werknemers die onder deze uitzonderingen vallen beter te beschermen tegen tabaksrook maar wijst ook op de verantwoordelijkheid en de mogelijkheden van de werkgever om een rookbeleid te ontwikkelen dat verder gaat dan het wettelijk rookverbod: "Verder kan ook de werkgever zelf het heft in handen nemen om zijn werknemers een grotere bescherming te bieden dan wettelijk voorzien is in de rookwet. Hij kan hiervoor steun vinden in zijn recht op gezagsuitoefening, in de adviezen van het CPBW [Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk] of (samen met de ondernemingsraad) een absoluut verbod opnemen in het arbeidsreglement"¹¹.

1.1 Wetgevend werk

Er zijn "diverse bepalingen uit het arbeidsrecht die ertoe nopen dat de werkgever actie onderneemt. Ook uit de Welzijnswet¹² vloeien duidelijke verplichtingen voort voor de werkgever om zijn werknemers te beschermen tegen tabaksrook, aangezien dit hun welzijn en gezondheid kan aantasten. De werkgever zal de risico's inherent aan roken moeten analyseren, moeten voorkomen, bij de bron bestrijden en vervolgens de werknemers inlichten over de genomen maatregelen. De werkgever is er eveneens toe verplicht om redelijke aanpassingen aan te nemen wanneer werknemers uiterst gevoelig zijn voor tabaksrook", stellen de onderzoekers in hun besluit.¹³

Zowel de Rookwet als de Welzijnswet zijn evenwel vrij vaag over de maatregelen

die werkgevers moeten nemen tegen het roken of voor de bevordering van het welzijn van de werknemers m.b.t. roken op het werk. De wetgever zou via een aanpassing van de wet of een nieuw KB meer duidelijkheid kunnen scheppen door te **specificeren dat roken en werken in een rookomgeving gevaarlijk is en dat de werkgevers verplicht zijn om maatregelen te nemen** om hun werknemers te beschermen tegen tabaksrook. Kom op tegen Kanker heeft deze vraag intussen aan federaal **minister voor Werk, Kris Peeters**, gesteld. We gaan graag met de minister in overleg en hopen op die manier een nieuwe stap vooruit te zetten om werknemers die onder de uitzondering vallen meer rechtszekerheid te bieden als ze buiten hun wil worden blootgesteld aan tabaksrook.

1.2 Personeel tewerkgesteld in private vertrekken van instellingen van maatschappelijke dienstverlening en van gevangenissen

Op 10 februari 2014 vroeg de

Arbeidsrechtbank van Turnhout aan het Grondwettelijk Hof of de uitzondering op een rookvrije werkomgeving voor werknemers in gesloten instellingen in strijd was met het gelijkheidsbeginsel. Ondanks het feit dat het Hof deze vraag in het licht van het beperkte privéleven van gedetineerden negatief beantwoordde, bevestigde het Hof expliciet dat het rookverbod in alle gemeenschappelijke gesloten ruimtes onverkort moet worden toegepast: *“Aangezien de uitzondering van artikel 11, § 2, 1°, van de wet van 22 december 2009 enkel betrekking heeft op de als private vertrekken te beschouwen gesloten plaatsen, verbiedt die wet in ieder geval het roken in de gemeenschappelijke gesloten ruimten¹⁴.”*

Desondanks ontvangt Kom op tegen Kanker nog meldingen van personeelsleden dat er gerookt wordt in de gemeenschappelijke ruimtes van de instellingen waarin zij werken. Zo is er de klacht van een **werknemer in een asielcentrum die nooit rookte, maar een chronische bronchitis ontwikkelde** ten gevolge van meer roken in de gesloten ruimtes van het centrum. In opvolging van de uitspraak van het Grondwettelijk Hof dat

het rookverbod in alle gemeenschappelijke ruimtes van gesloten instellingen van toepassing is, vroeg Kom op tegen Kanker de **bevoegde ministers** van de federale en Vlaamse regering om de gesloten instellingen via een **omzendbrief** aan dit rookverbod te herinneren en te wijzen op de strafrechtelijke sancties van een schending ervan. De organisatie schreef daarvoor een brief aan Vlaams minister Jo Vandeuren voor wat betreft de jeugd- en zorginstellingen, aan staatssecretaris Theo Francken voor de asielcentra en aan minister van Justitie Koen Geens voor de forensisch psychiatrische centra en de gevangenissen. We gaan hierover graag met hen in overleg.

1.3 Werknemers die werken in privéwoningen

Kom op tegen Kanker vraagt in zijn actieplan ook aandacht voor het recht op een gezonde werkplek voor mensen die in privéwoningen werken en tewerkgesteld worden door diensten voor thuisverpleging (thuisverpleegkundigen), diensten voor gezinszorg en aanvullende thuiszorg (verzorgenden en huishoudhulpen) en

10

dienstenchequebedrijven (huishoudhulp). Zo werken er 28.000 personen in diensten voor gezinszorg in Vlaanderen en zijn er 168.000 huishoudhulpen en 10.000 thuisverpleegkundigen actief in België.

Een **zwangere huishoudhulp** die moet werken in een privéwoning waarin gerookt wordt, kan zich niet op de huidige rookwetgeving beroepen. Maar het is volgens de onderzoekers van de KU Leuven *“wel mogelijk dat de inwoner(s) van de woning zich ertoe verbinden om niet te roken in haar bijzijn. Dergelijke afstand van recht op privéleven is geoorloofd.”*¹⁵ Om de gezondheid van de huishoudhulp en haar ongeboren kind te

beschermen kunnen er contractuele afspraken worden gemaakt die een rookbeperking omvatten. *“De bewoner gaat aldus een verbintenis aan om zich tijdelijk en lokaal van roken te onthouden als onderdeel van de dienstenovereenkomst. Deze inperking van het recht op privacy, die de bewoner bovendien nog eens uitdrukkelijk aanvaardt en in feite zichzelf oplegt door de overeenkomst te sluiten, valt zeker te rechtvaardigen”* stelt het rapport.¹⁶

Zo kan er een overeenkomst gesloten worden waarin de opdrachtgever zich ertoe verbindt dat hij als bewoner van zijn privéwoning niet binnenshuis zal roken als de huishoudhulp komt. En er zijn ook heel wat aanknopingspunten die verantwoordelijk maken dat de Welzijnswet (zie punt 1 van dit hoofdstuk) van toepassing is op de (zwangere) poetshulp en dat de werkgever dus verplicht is om zijn werknemer te beschermen tegen tabaksrook omdat dit haar of zijn welzijn en gezondheid aantast.¹⁷ Ook op basis van het principe van goede trouw kan volgens de onderzoekers *“besloten worden dat, in dit specifieke geval, de arbeidsovereenkomst impliceert dat er niet gerookt mag worden in aanwezigheid van de zwangere poetshulp”*.¹⁸

Het Koninklijk Besluit van 28 mei 2003 over het gezondheidstoezicht op werknemers¹⁹ kan de zwangere huishoudhulp eveneens beschermen tegen tabaksrook in privéwoningen. Volgens dat KB moet de werkgever immers op gezette tijdstippen gezondheidstoezicht voor zijn werknemers voorzien. *“De preventieadviseur-arbeidsgeneesheer kan daarbij vaststellen dat de zwangere poetshulp tijdelijk of definitief niet meer arbeidsgeschikt is voor een bepaalde betrekking, waarna de werkgever tijdelijk of definitief, voor zover dit haalbaar is, een andere betrekking moet voorzien waarvoor de werknemer wel arbeidsgeschikt is. De verplichting tot het voorzien in aangepast werk zou bewerkstelligd kunnen worden door een zwangere poetshulp niet meer tewerk te stellen in de woningen van particulieren waar gerookt wordt (minstens gedurende haar zwangerschap).”*²⁰

Familiehulp vzw heeft vandaag al een beleid dat haar werknemers probeert te beschermen tegen tabaksrook. De organisatie is zich bewust van de risico's van meer roken en bespreekt die risico's daarom ook zowel met zijn cliënten als met zijn medewerkers. Roken

is een belangrijk aandachtspunt tijdens het intakegesprek met de cliënt (bij een vraag naar gezinszorg of aanvullende thuiszorg) en tijdens de opvolging van de hulpverlening. Er wordt ook aandacht aan besteed in de cliëntenbrochure die tijdens dit intakegesprek doorgenomen wordt. Waar het probleem van passief roken zich stelt, proberen ze dit zo goed mogelijk op te lossen in overleg en afstemming met de cliënten. Voortbouwend op de Welzijnswet en uitgaande van de vaststelling dat werken bij rokende cliënten ongezond is, ontwikkelde Familiehulp een preventiefiche met mogelijke afspraken met de cliënt om de werkomgeving rookarm of rookvrij te maken. Met het oog op moederschapsbescherming past Familiehulp daarnaast het principe uit de Welzijnswet van de werkaanpassing/werkverwijdering toe op het risico van passief roken. Concreet betekent dit dat zwangere medewerkers niet worden ingezet bij (ketting)rokkende cliënten. Deze afspraak is standaard voor elke zwangere medewerker en wordt toegepast zodra de zwangerschap gemeld wordt aan de werkgever.

In het kader van de wetgeving op het

gezondheidstoezicht neemt de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer de standaardmaatregelen door met de zwangere medewerkers. De 'adviezen' inzake moederschapsbescherming zijn verplicht te volgen en worden door Familiehulp automatisch opgevolgd. Daarnaast kan de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer een werkpostaanpassing adviseren voor een medewerker die specifieke gezondheidsproblemen heeft die het gevolg zijn van werken bij (ketting)rokkende cliënten. Zo lopen medewerkers met astma bijvoorbeeld een verhoogd risico op een aanval in een omgeving van rokers. Voorwaarde voor een werkpostaanpassing is hier dat de behandelende geneesheer het medische probleem attesteert. Dit advies van werkpostaanpassing kan niet afgedwongen worden (gewoon advies), maar wordt wel altijd gevolgd door Familiehulp.

Het beleid van Familiehulp zorgt er vandaag al voor dat zwangere huishoudhulpen niet meer in een rokerige omgeving moeten werken en dat er een werkpostaanpassing geregeld wordt voor werknemers bij wie de arbeidsgeneesheer heeft vastgesteld dat zij

gezondheidsproblemen hebben die in de hand worden gewerkt door roken. Op vraag van Kom op tegen Kanker wil Familiehulp in 2016 bekijken of het nog een stap verder kan gaan in de bescherming van haar andere werknemers. Familiehulp heeft daarom een actie rond passief roken gepland in haar preventieplan 2016. Samen met Kom op tegen Kanker wil de organisatie onderzoeken of ze met hun huidige informatiedragers (zoals de cliëntenfolder, het contract dienstverlening e.a.) hun cliënten bewuster kunnen maken van het recht van hun werknemers op een rookvrije werkomgeving. Zo gaat ze de huidige omschrijving in de cliëntenbrochure over roken in het kader van de Welzijnswet grondig evalueren en herdefiniëren zodat zij leidt tot duidelijke afspraken met de cliënt en een betere bescherming van de werknemer. Kom op tegen Kanker zal dit goede voorbeeld promoten bij andere diensten voor huishoudhulp en thuiszorg, zodat het navolging krijgt en het recht op een rookvrije werkplek ook voor deze werknemers beter gegarandeerd wordt.

2

Meeroken in semipublieke (half-)open ruimtes

Voetbalsupporters, bezoekers van pretparken of treinreizigers die op een perron worden blootgesteld aan tabaksrook kunnen zich niet beroepen op de Rookwet om zich te beschermen. Deze wet beperkt zich immers tot een rookverbod in gesloten ruimtes. De wetgever specificeert echter geen expliciet recht om in semipublieke (half-)open ruimtes te roken. De eigenaar van de ruimte kan bijgevolg via contractuele afspraken of een huishoudelijk reglement zelf een rookverbod instellen en op die manier gedragscodes opleggen aan de personen die deze ruimte betreden, ook als het om een ruimte in de openlucht gaat.

2.1 Rookvrije voetbalstadions

Op vraag van Kom op tegen Kanker besliste **Club Brugge** in juni 2014 om zijn

stadion volledig rookvrij te maken. De maatregel ging gepaard met een preventiecampagne waarbij de spelers hun supporters opriepen om niet (meer) te roken. Het initiatief van Club Brugge om zijn stadion rookvrij te maken, kreeg al snel navolging van Anderlecht. Club Brugge en Anderlecht geven vandaag al het goede voorbeeld, maar in de stadions van de Engelse Premier League geldt er al verschillende jaren een algemeen rookverbod. Ook het EK in 2012 en het WK in 2014 waren al volledig rookvrij. En de Olympische Spelen zijn sinds 1988 vrij van tabak.

Kom op tegen Kanker wil dat **alle Belgische voetbalstadions rookvrij** worden. Een voetbalclub heeft immers een belangrijke voorbeeldfunctie voor kinderen en jongeren: roken en sport gaan niet samen. Het is belangrijk dat

jonge supporters deze boodschap krijgen. Voetbalclubs dragen daarmee bij tot de normverschuiving en helpen mee om het aantal jongeren te vermindere dat begint met roken of dat overgaat tot gewoonteroken. Een rookvrij stadion komt bovendien de gezondheid van de supporters ten goede en kan een belangrijke stimulans zijn voor fans om te stoppen met roken.

Kom op tegen Kanker riep de **Belgische profclubs** op om het voorbeeld van Club Brugge en Anderlecht te volgen en vroeg de **Jupiler Pro League** om zijn vraag te steunen. In een volgende fase wil Kom op tegen Kanker het goede voorbeeld van enkele voetbalclubs om hun stadion rookvrij te maken ook promoten bij andere sportmanifestaties in open lucht.

2.2 Rookvrije pretparken, dierentuinen...

Ook pretparken, dierentuinen en andere openbare plaatsen waar veel kinderen komen, hebben een voorbeeldfunctie voor kinderen en jongeren: die moeten de boodschap krijgen dat roken niet oké is en dat niet-roken de norm is in onze maatschappij. Ook hier zijn er al enkele inspirerende voorbeelden uit het buitenland. De grootste pretparken ter wereld, Disneyland en de Walt Disney Studios, zijn rookvrij. In de parken in Frankrijk, Californië, Florida en Tokio is roken uitsluitend toegelaten in speciaal ingerichte rookzones. En in de attractieparken van Legoland is roken volledig verboden in Californië, Florida en Maleisië. In de parken in Denemarken, Duitsland en Engeland zijn er beperkte rookzones voorzien.

Net als in de voetbalwereld zocht Kom op tegen Kanker ook hier een belangrijke speler die een voortrekkersrol wil opnemen voor de sector. **Plopsaland** gaat vandaag al verder dan het wettelijke rookverbod. In het belang van de gasten en om veiligheidsredenen is het er niet

alleen verboden om te roken in alle gesloten ruimtes (bv. restaurants, winkels, binnenruimtes en toiletten) zoals de rookwetgeving voorschrijft, maar is roken ook niet toegelaten in wachtrijen en in de attracties, ook als ze zich in openlucht bevinden. Kom op tegen Kanker riep Plopsa, de themaparkdivisie van Studio 100, op om nog een stap verder te gaan en al zijn themaparken volledig rookvrij te maken.

Als Studio 100 tegemoet komt aan de vraag van Kom op tegen Kanker zou dit een belangrijk signaal zijn aan kinderen en jongeren en roken nog minder sociaal aanvaardbaar maken. Kom op tegen Kanker wil daarna alle **andere pretparken** (via de sectorvereniging Belgoparks), **dierentuinen en kinderattracties** aanmoedigen om ook hun parken rookvrij te verklaren.

2.3 Rookvrije perrons

In 2004 speelde de **NMBS** een voortrekkersrol in het terugdringen van het roken in onze samenleving door op vraag van Kom op tegen Kanker haar treinen

“ Kom op tegen Kanker roept de NMBS op om al haar perrons volledig rookvrij te maken.

rookvrij te maken. Als eigenaar van een semi-publieke ruimte heeft de NMBS de vrijheid om via zijn algemene voorwaarden nog verder te gaan dan de rookwetgeving en een algemeen rookverbod in te stellen: *“Dergelijke openbare dienstenverleners, zoals de NMBS en De Lijn, hebben doorgaans bij wet of decreet een reglementaire bevoegdheid gekregen. Zij kunnen dus één algemeen bindend reglement opleggen. Niet alleen kunnen zij hun reglementaire algemene voorwaarden eenzijdig opleggen aan de gebruikers, zij kunnen ze ook eenzijdig wijzigen.”*²¹

Kom op tegen Kanker roept de NMBS op om **al haar perrons volledig rookvrij** te maken, ook de perrons in open lucht, die buiten de bescherming van de rookwetgeving vallen. De maatschappij zou zeker niet de enige treinmaatschappij zijn die een volledig rookverbod op alle perrons

invoert. In Wales en Engeland bijvoorbeeld zijn alle perrons, zonder uitzondering, al rookvrij. Ook in Noorwegen en, buiten Europa, in Victoria (Australië) en New South Wales (Australië) geldt een rookverbod op alle perrons. De NMBS zou in de voetsporen treden van deze belangrijke pioniers.

Rookvrije perrons zijn goed voor de gezondheid, ze kunnen rokers mee motiveren om te stoppen en ze helpen om jongeren van de sigaret te houden. Een algemeen rookverbod op de perrons bevordert ook de brandveiligheid, maakt het wachten aangenamer en neemt de huidige verwarring weg over waar er nu wel of niet mag gerookt worden.

3

Meeroken in de privéomgeving

Ook in de privéomgeving is het recht op een rookvrije leefomgeving voor veel mensen nog niet gegarandeerd. Denken we maar aan bewoners van gesloten instellingen: gevangenen, geïnterneerden en asielzoekers die hun cel of kamer moeten delen met een roker. Zij hebben geen andere keuze dan mee te roken. De Rookwet voorziet in artikel 11, §2, 1° immers in een uitzondering op het rookverbod voor: *“de als private vertrekken te beschouwen gesloten plaatsen van alle instellingen van maatschappelijke dienstverlening en van de gevangenen, waar de bewoners en niet-bewoners kunnen roken onder de voorwaarden die er voor hen zijn vastgelegd”*. Of denken we aan kinderen van wie de ouders roken en die thuis of in de auto worden blootgesteld aan tabaksrook. Uit onderzoek van TNS Dimarso in opdracht van Kom op tegen Kanker blijkt dat er in Vlaanderen 68.000

kinderen elke dag thuis in de tabaksrook zitten. Kleine kinderen worden het meest blootgesteld aan gedwongen meeroken door het tabaksgebruik van hun ouders. Uit het cohortonderzoek JOnG! over de gezondheidstoestand van tweelijarigen in Vlaanderen, blijkt dat hoe meer er bij peuters thuis of in de auto gerookt wordt, hoe vaker ze ziek zijn.²²

3.1 Bescherming van bewoners van gesloten instellingen

Er is geen wettelijke bepaling die verhindert dat een werkgever zelf een verdergaand rookverbod instelt in een gesloten instelling dan wettelijk wordt voorzien: *“Uit dit alles kan worden afgeleid dat, hoewel het recht op privéleven inhoudt dat een persoon vrij kan kiezen om te roken,*

dit recht op roken aan beperkingen onderhevig kan zijn. Enerzijds kan uit de specifieke omstandigheden van de zaak worden afgeleid dat het belang van een ander persoon (...) primeert. Anderzijds kan een persoon rechtsgeldig afstand doen van zijn recht op roken, wanneer dit op legitieme en proportionele wijze wordt bedongen in een contract²³.”

Kom op tegen Kanker zal rond de tafel zitten met gevangenen over het aanbod om samen een rookbeleid te ontwikkelen dat hun niet-rokende bewoners beter beschermt tegen gedwongen meeroken. Zo zouden er **pilotprojecten** kunnen worden opgestart met **rookvrije afdelingen**. In een tweede fase wil Kom op tegen Kanker deze **goede voorbeelden promoten** bij andere instellingen. Door sensibilisering hoopt Kom op tegen Kanker zo te komen tot een duidelijker

en meer algemeen rookbeleid voor gevangenis, jeugdhulpvoorzieningen en andere instellingen voor maatschappelijke dienstverlening.

Bovendien moeten we ook toekomstgericht denken. Als er van bij de bouwplannen van een nieuwe gesloten instelling, rekening gehouden wordt met rokers en niet-rokers, dan kan men volop inzetten op tabakspreventie. Kom op tegen Kanker roept de Vlaamse en federale overheid op om al in de bouwvoor-schriften van nieuwe gesloten instellingen rekening te houden met rokers en niet-rokers. Bij de **aanbouw, renovatie of indienstneming** van gevangenis en andere instellingen moet er meer aandacht gaan naar een structurele inrichting die rekening houdt met het feit of de bewoners al dan niet roken. *“Zo kan er meer gekozen worden voor open of half-open instellingen voor meer ongevaarlijke gedetineerden. In dergelijke optiek kan een rookverbod in de gebouwen (met inbegrip van de private cellen) gerealiseerd worden, aangezien gedetineerden voldoende momenten in open ruimtes/zones kunnen vertoeven waar zij hun sigaret kunnen opsteken zonder medegevangenen/*

bewoners of bewakers bloot te stellen aan de tabaksrook.”²⁴

3.2 Bescherming van kinderen

Meeroken is ongezond voor iedereen, maar kinderen zijn extra gevoelig. Juist in hun ontwikkeling zijn kinderen kwetsbaarder voor verstoringen door toxische stoffen. Ze ademen sneller en hun immuunsysteem, longen en luchtwegen zijn nog volop in ontwikkeling. Meeroken maakt kinderen vatbaarder voor wiegendood, long- en hersenvliesontstekingen, chronische bronchitis en oorontstekingen. Het verergert astma en kan een astma-aanval uitlokken en het verhoogt ook hun risico om later kanker en hart- en vaatziekten te ontwikkelen.²⁵

3.2.1 Sensibiliseringscampagnes

Het aantal gezinnen waar gerookt wordt in aanwezigheid van kinderen daalt maar het probleem blijft aanzienlijk. In nagenoeg de helft van de Vlaamse gezinnen met rokende ouders wordt er nog steeds gerookt in aanwezigheid van de kinderen. En een op de drie rokende ouders

doet dat nog steeds in de eigen woning. Kinderen, zeker als ze nog klein zijn, kunnen bovendien niet voor zichzelf opkomen zoals volwassenen en hebben ook geen andere keuze dan thuis te wonen.

Voor Kom op tegen Kanker kan dit niet. De organisatie zal daarom **blijven inzetten op sensibiliseringscampagnes**, zoals “Binnen roken is nooit oké”, een campagne die begin dit jaar liep (en in november wordt herhaald) en ouders ertoe wil aanzetten om niet meer in huis of in de auto te roken. De campagne wil rokers bewust maken van de enorme gezondheidsrisico's van meeroken voor kinderen en de misverstanden hierover (roken onder de dampkamp of bij het open raam is oké...) uit de wereld helpen.²⁶ Dat gebeurt met tv-spots, folders, een campagnewebsite en sociale media-acties. We werken ook samen met huisartsen, kinderartsen, apothekers en medewerkers van Kind en Gezin die ouders op hun rookgedrag aanspreken.

3.2.2 Wetsvoorstel voor een rookverbod in de auto in bijzijn van minderjarigen

Roken in de auto veroorzaakt tot 27 keer

hogere concentraties²⁷ aan kankerverwekkende stoffen dan roken in huis. De auto is dan ook een bijzonder gesloten en enge ruimte. Een autoraampje openzetten volstaat absoluut niet om die stoffen te verwijderen. Er is geen veilige grens voor meeroken.

Uit het onderzoek van de Faculteit Rechtsgeleerdheid van de KU Leuven, blijkt niet alleen dat er **wettelijk kan ingegrepen worden** om roken in de auto in aanwezigheid van minderjarigen te vermijden, maar dat het **ook aangewezen** is om dit te doen. Zo stelt het onderzoeksrapport in de aanbevelingen voor de wetgever en de rechtspraak: *“Het is niet wenselijk om het strafrecht in te zetten om alle facetten van het dagelijkse leven te regelen. Desalniettemin moet de overheid bijzondere aandacht laten uitgaan naar de blootstelling van minderjarige kinderen aan tabaksrook, zeker wat betreft bijzonder besloten ruimtes zoals een auto. De uitbouw van een effectief beschermingsregime heeft in verschillende andere landen de vorm aangenomen van een strafbaarstelling van roken in de auto in de aanwezigheid van minderjarigen.”*²⁸ . In Europa rijden kinderen ondertussen al

rookvrij mee in Ierland, Engeland, Wales en Italië. Ook Frankrijk heeft in tussentijd een rookverbod in de wagen in de aanwezigheid van minderjarigen opgelegd. Buiten Europa is een dergelijk rookverbod onder meer al van kracht in enkele Amerikaanse staten en Canadese provincies, Australië en Zuid-Afrika.

Het onderzoeksrapport stelt dat inzetten op een verdere bewustmaking en een ondersteunend, preventief optreden vaak de voorkeur verdient op het instellen van harde verbodsbepalingen, maar dat deze redenering ook haar grenzen kent. *“Schrijnende situaties, zoals bijvoorbeeld de minderjarige in de besloten ruimte van de auto, (...) nopen ertoe om toch strenger op te treden.”*²⁹ Het gaat hier om “specifieke situaties die vanuit **maatschappelijk** oogpunt als **onaanvaardbaar** worden aanzien en die een wetgevend ingrijpen rechtvaardigen”, stelt het rapport.³⁰

Of nog: *“Het huidige rechtsbestel biedt een beperkt aantal instrumenten die in deze extreme situaties kunnen worden ingezet maar (...) er moet soms een stap verder gezet durven worden wat betreft bepaalde categorieën van kwetsbare*

*personen. Dergelijke kwetsbare personen zijn bijvoorbeeld minderjarigen die niet kiezen waar ze zich bevinden en zich daarom moeilijk kunnen onttrekken aan een blootstelling aan passief roken. (...) Deze overweging, in combinatie met de vaststelling dat een auto een erg besloten en vaak weinig verluchte ruimte uitmaakt en kinderen bijzonder gevoelig zijn voor de gevolgen van passief roken, bewegen ertoe om in dit geval wel te besluiten tot de **wenselijkheid om een bijkomend specifiek rookverbod in te stellen.**”*³¹

De wetgever vindt hiervoor steun in het **Kinderrechtenverdrag en de Europeesrechtelijke rechtspraak**. Zo wordt in de bijdrage over het jeugdhulprecht gesteld dat de overheid kan optreden in die gevallen waar de ouders er niet in slagen om de rechten van hun kinderen te realiseren of *“wanneer ouders zelf verantwoordelijk zijn voor de schending van de rechten van hun kinderen.”*³²

Er is een **breed draagvlak** voor het invoeren van een rookverbod in de auto. Dat blijkt uit een enquête die de Stichting tegen Kanker in 2015 liet uitvoeren. Maar liefst 91% van de ondervraagden

“ Er is een breed draagvlak voor het invoeren van een rookverbod in de auto.

schaarde zich toen achter zo'n maatregel. Zelfs 87% van de rokers is er voorstander van.³³

Een rookverbod in de auto **kan ook perfect worden gecontroleerd**. Zo'n wet is even goed te controleren als het verbod op gsm'en achter het stuur en

de verplichting om een autogordel te dragen.

Kom op tegen Kanker vroeg daarom aan de partijen uit de meerderheid om werk te maken van een **rookverbod in de auto in het bijzijn van minderjarigen**.

Het rookverbod moet gelden voor zowel de bestuurder als de passagiers. We zijn verheugd dat verschillende parlementsleden hier werk willen van maken en hopen dat er binnen de meerderheid een consensus komt over een wetsvoorstel. Een dergelijke consensus zou het brede maatschappelijk draagvlak voor een rookverbod in de auto in het bijzijn van kinderen weerspiegelen. De organisatie hoopt op een snelle behandeling van het voorstel in de Commissie Volksgezondheid.

3.3 Bescherming van individuele burgers

Burgers hebben zowel rechten als plichten. Wat voor de ene burger een recht is, vormt voor de andere een plicht. Bij het uitoefenen van een eigen recht ontmoet je voortdurend de grenzen van de vrijheid van anderen. De belangen die je hebt en de rechten waarop andere burgers zich beroepen, kunnen op hetzelfde ogenblik zowel gelijkwaardig en rechtmatig zijn als dat ze tegenstrijdig en schadelijk kunnen zijn.

Zo kunnen bewoners van appartementsblokken ongewild geconfronteerd worden met het rookgedrag van hun burenen: binnen roken kan ervoor zorgen dat rook vanuit private appartementen naar gemeenschappelijke ruimtes en omliggende appartementen drijft en hinder veroorzaakt, buiten roken kan er voor zorgen dat niet-rokende burenen niet meer kunnen genieten van hun terras of de ramen moeten sluiten om de rook buiten te houden.

Zowel rokers als niet-rokers beroepen zich op het grondrecht op privéleven (art. 8 EVRM) om hun keuze te verdedigen: rokers stellen dat zij de vrijheid hebben om in hun leefomgeving te roken, niet-rokers stellen dat zij niet gedwongen kunnen worden om in hun leefomgeving geconfronteerd te worden met schadelijke tabaksrook. Beide rechten zijn evenwaardig en zullen bij het ontbreken van een wettelijke of contractuele regeling in elke concrete situatie tegen elkaar worden afgewogen.

Ondanks het gebrek aan een wettelijke regeling, zijn er verschillende rechtsmiddelen die burenen kunnen helpen om

conflicten te vermijden of op te lossen. Burenen kunnen preventief clausules met afspraken over rookverboden of -beperkingen opnemen in huurcontracten, basisakten en huishoudelijke reglementen. Zij kunnen daarnaast ook een beroep doen op de lokale diensten van burenbemiddeling of een geding aanspannen bij de rechter.

Een mogelijke basis voor een gerechtelijk rookverbod of een rookbeperking tussen burenen betreft de **rechtsfiguur van de burenhinder**³⁴. Aangezien burenen geen contract met elkaar hebben, hebben zij een buitencontractuele relatie waarbij de algemene aansprakelijkheidsregels van toepassing zijn (art. 1382 ev. BW). Onder leiding van het Hof van Cassatie werkte de rechtspraak en de rechtsleer echter de bijzondere rechtsfiguur van de burenhinder uit, waarbij ervan uitgegaan wordt de burenen elkaar geen bovenmatige hinder mogen aandoen, ook al houdt het veroorzaken van deze hinder geen fout in in de zin van art. 1382 BW. Als een buur kan bewijzen dat hij bovenmatige hinder ondervindt die toerekenbaar is aan een andere buur, heeft hij recht op een passende en billijke compensatie.

Zowel de contractuele mogelijkheden die burenen zelf in handen hebben als de wijze waarop rechters de rechtsfiguur van burenhinder kunnen aanwenden om geschillen tussen burenen over rookhinder op te lossen zijn nog onvoldoende bekend in België. In het buitenland is Finland de voortrekker inzake wetgevende maatregelen tegen roken op balkons. De huidige Finse Tabakswet stipuleert al dat *“Apartment house companies or other housing communities may forbid smoking in the joint outdoor areas close to the building’s air conditioning openings, in children’s playground and on joint balconies.”*³⁵ In 2015 verklaarde het Finse ministerie van Volksgezondheid de maatregelen nog te willen uitbreiden³⁶. Ook in Nederland riep de organisatie Clean Air Nederland in 2015 op om na te denken over hoe rookhinder tussen aanpalende terrassen en tuinen kan worden opgelost³⁷. Op het gebied van rechtspraak sprak het Duitse Bundesgerichtshof begin 2015 een gedeeltelijk rookverbod op een balkon uit in een zaak waarin de eisers aantoonde dat zij ernstige en wezenlijke last ondervonden van het rookgedrag van hun burenen³⁸.

Ook in **familiale situaties** kunnen zich conflicten over gedwongen meeroken tussen particulieren voordoen. Zo ontvangt Kom op tegen Kanker meldingen van (groot)ouders dat zij zich onmachtig voelen wanneer hun (klein)kind tijdens het verblijf bij de ex-partner in de rook zit of na het verblijf stinkend naar de rook of ziek terugkomt. Uit het ouderlijk gezag en de plicht van ouders om voor hun kinderen en hun gezondheid te zorgen, kan worden afgeleid dat ouders zoveel mogelijk moeten vermijden dat hun kinderen worden blootgesteld aan tabaksrook: *“Wat het roken betreft, moet niet alleen rekening worden gehouden met de gezondheidsrisico’s van passief roken, maar ook met het feit dat jonge kinderen zich niet kunnen onttrekken aan het gedwongen meeroken in de thuisomgeving en dat ouders doorgaans gemakkelijk kunnen vermijden dat hun kinderen thuis blootgesteld worden aan passief roken (bv. door buiten of in een andere kamer te gaan roken). Dit wil niet zeggen dat uit de ouderlijke zorgplicht een absoluut verbod volgt om thuis te roken. Wel houdt de zorgplicht in dat ouders zoveel mogelijk moeten vermijden dat hun kinderen worden blootgesteld aan tabaksrook*

wanneer de gezondheid van de kinderen daardoor daadwerkelijk in het gedrang komt of het gevaar daarvoor ernstig is³⁹”.

In situaties waar ouders niet samenwonen is het voor een ouder moeilijk om te waarborgen dat een kind bij de ex-partner of in diens omgeving niet wordt gedwongen om mee te roken. In ernstige situaties kan de rechter maatregelen nemen om kinderen te beschermen tegen het rookgedrag van een ouder of zijn naaste: *“In een eerste beweging kan sensibilisatie bereikt worden door de rechtspraak meer bewust te maken van de mogelijkheid om het rookgedrag van (één van) de ouders te berde te brengen in de rechtszaal. Dit kan er op zijn beurt voor zorgen dat er een grotere maatschappelijke bewustwording ontstaat inzake de gezondheidsrisico’s verbonden aan blootstelling van kinderen aan tabaksrook en het signaal geven dat roken in het bijzijn van minderjarigen niet langer als normaal gedrag wordt beschouwd⁴⁰”.*

Met het oog op de bescherming van individuele burgers en in overleg met de Hoge Raad voor Justitie, de Orde voor Vlaamse Balies en de provincies wil

Kom op tegen Kanker, **rechters, advocaten en bemiddelaars informeren** over de wijze waarop zij het bestaande juridisch instrumentarium optimaal kunnen toepassen en hoe zij het rookgedrag van bijvoorbeeld burens of ex-partners als omstandigheid kunnen meenemen in hun argumentatie of hun beoordeling van voorliggende geschillen. Kom op tegen Kanker wil ook de **burgers informeren** over hun contractuele en gerechtelijke mogelijkheden om hun recht op een rookvrije leefomgeving te realiseren.

4

Bescherming van jongeren tegen tabaksverslaving

90% van de rokers zijn begonnen te roken voor hun 18 jaar, als minderjarige dus. Jongeren zijn zich vaak niet of onvoldoende bewust van de gevolgen hiervan. Op het ogenblik dat ze beginnen te roken, beseffen ze niet hoe verslavend de nicotine is en hoe moeilijk het zal zijn om nog van het roken af te geraken. De meest kwetsbare leeftijd voor jongeren om te beginnen met roken is tussen 11 à 12 jaar (wanneer ze zich een mening vormen over roken en meeroken) en 15 à 16 jaar.

Uit de jongste leerlingenbevraging (schooljaar 2014-2015)⁴¹ van de Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen blijkt dat jongeren die ooit een sigaret rookten, dat steeds later doen. Momenteel is de gemiddelde leeftijd waarop jongeren voor het eerst een sigaret roken 14,9 jaar, tegenover 14,1 jaar

vijf jaar geleden. Het aantal jongeren dat het laatste jaar gerookt heeft, bedroeg in het schooljaar 2014-2015 21,9%. Dat is minder dan in 2013-2014 (25,1%) maar nog altijd meer dan in 2012-2013 (19,4%). Er is nog altijd een groot verschil tussen de verschillende onderwijsvormen: zowel tussen A- en B-stroom (eerste graad middelbaar) als tussen ASO, TSO en BSO (tweede en derde graad middelbaar). Zo heeft in de A-stroom 5,3% ooit gerookt, in de B-stroom is dit 17,7%. 17,5% van de leerlingen in het BSO is een dagelijkse roker, tegenover slechts 9,2% in het TSO en 2% in het ASO.

Een tabaksbeleid dat het aantal rokers substantieel wil doen dalen moet van het beperken van de instroom van jonge rokers een absolute prioriteit maken. Ervoor zorgen dat deze jongeren niet beginnen te roken is immers beter dan

hen achteraf te moeten helpen om te stoppen. Maar juist daarin schieten onze overheden schromelijk tekort. Het budget dat Vlaanderen uittrekt voor tabakspreventie en voor intensieve campagnes die jongeren van de sigaret moeten houden, is al jaren veel te beperkt. En federaal ontbreekt een samenhangend beleid om tabaksgebruik te ontmoedigen en jongeren te beschermen tegen tabaksverslaving.

4.1 Beleidsbeïnvloeding

Volgens het onderzoeksrapport van de KUL-Rechtsfaculteit zijn extra maatregelen om jongeren te beschermen tegen tabaksverslaving echter mogelijk en ook gerechtvaardigd. *“In vele van de studies gaat ook specifieke aandacht uit naar de invloed van tabaksreclame op jongeren.*

Daaruit blijkt dat jongeren in principe gevoeliger zijn voor reclame dan volwassenen en ook starten de meeste gebruikers als adolescent – of zelfs vroeger – met roken. Ook blijkt dat tabaksreclame in vele gevallen specifiek gericht wordt op jongeren. Vanuit dit oogpunt is het dan ook gerechtvaardigd om verdergaande beschermingsmaatregelen gericht op jongeren te nemen.”⁴²

Een effectief beleid dat jongeren van de sigaret wil houden vereist een totale aanpak, zo blijkt uit wetenschappelijk onderzoek. Een dergelijke aanpak bestaat uit een set van maatregelen die tabak minder zichtbaar en minder toegankelijk maakt voor jongeren.⁴³ Dat veronderstelt:

- een volledig verbod van tabaksreclame op de verkoopplaats,
- een verbod op het zichtbaar presenteren en uitstellen van tabaksproducten op de verkoopplaats,
- de invoering van neutrale verpakkingen,
- een beperking van het aantal verkooppunten,
- een betere controle op de naleving van het verkoopverbod van tabak aan

min-16-jarigen en het optrekken van de minimumleeftijd van 16 tot 18 jaar,

- een betere controle op de sigarettenverkoop via sigarettenautomaten (het verkoopverbod onder de 16 jaar wordt vaak met de voeten getreden) of een verbod op automaten,
- een beleid dat vermijdt dat e-sigaretten voor jongeren een opstapje worden naar nicotineverslaving en tabaksgebruik
- en een forse verhoging van de prijs van roltabak met minstens een euro en van de sigaretten met minstens een halve euro in de lopende legislatuur.

Alleen wat de laatste eis betreft heeft de regering op vraag van de Nationale Coalitie tegen Tabak in het kader van de taksshift over de periode 2016-2018 een globale verhoging met bijna 3 euro (+43%) van de prijs van roltabak in het vooruitzicht gesteld.⁴⁴ Daarom zal Kom op tegen Kanker, samen met de andere leden van de Nationale Coalitie tegen Tabak, bij de regering blijven aandringen op een globaal actieplan tegen roken, dat de genoemde maatregelen bevat.

4.2 Sensibilisering

Jongeren zien vandaag roken in hun sociale omgeving (bij hun ouders, broers en zussen, hun vrienden, de mensen naar wie ze opkijken), in de films die ze bekijken, de games die ze spelen, websites die ze bezoeken en de gemeenschap waarin ze leven. Tabak is ook overal zichtbaar en beschikbaar. Roken wordt door jongeren daardoor nog te vaak gezien als de norm.

Om verschuiving van die norm te realiseren gaat Kom op tegen Kanker niet alleen inzetten op beleidsbeïnvloeding (zie punt 3.1.) maar ook op sensibilisering. De volgende jaren voert Kom op tegen Kanker volop **campagne om jongeren van de sigaret te houden**. De campagne zal zich vooral richten op jongeren uit de B-stroom en het BSO. Die jongeren roken immers nog het meest. De ambitie is groot: niet-roken moet bij jongeren cool worden, altijd en overal.

Besluit

Het recht op een rookvrije omgeving is voor Kom op tegen Kanker een basisrecht. Of het nu gaat om gedwongen meeroken op het werk, in de vrije tijd of thuis: mensen mogen niet buiten hun wil worden blootgesteld aan kankerverwekkende stoffen. Ook jongeren hebben recht op een optimale bescherming tegen reclame- en verleidingstechnieken van de tabaksindustrie.

De studie van de Rechtsfaculteit van de KU Leuven toont aan dat er nog heel wat juridische mogelijkheden zijn om mensen beter te beschermen tegen meeroken en jongeren tegen tabaksverslaving. Met dit plan wil Kom op tegen Kanker de volgende jaren nieuwe stappen vooruit zetten in de strijd tegen roken en verder evolueren naar een rookvrije leef- en werkomgeving.

“ Het recht op een rookvrije omgeving is voor Kom op tegen Kanker een basisrecht.

- ¹ U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, *The Health Consequences of Involuntary Exposure to Tobacco Smoke: A Report of the Surgeon General*, Atlanta, U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2006, 727 p., <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/secondhandsmoke/index.html> en <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/secondhandsmoke/factsheet7.html>
- ² T. NAWROT, B. COX en J. VANGRONVELD, "Impact of stepwise introduction of smoke-free legislation on population rates of acute myocardial infarction deaths in Flanders Belgium", *Heart* 2014, vol. 100, afl. 18, <http://heart.bmj.com/content/100/18/1430.abstract>
- ³ http://www.kanker.be/sites/default/files/ski2264_stichting_tegen_kanker_-_rookgedrag_2015_-_nl_final.pdf
- ⁴ <http://www.komoptegenkanker.be/nieuws/68000-kinderen-zitten-dagelijks-de-rook>
- ⁵ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Algemene inleiding" in *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 41.
- ⁶ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, 656 p.
- ⁷ Koninklijk besluit van 19 januari 2005 betreffende de bescherming van werknemers tegen tabaksrook, BS 2 maart 2005. Het KB was niet van toepassing op werknemers in de horeca, werkzaamheden in open lucht en in privéwoningen. Het Besluit werd opgeheven door de Wet van 22 december 2009 betreffende een algemene regeling voor rookvrije gesloten plaatsen toegankelijk voor het publiek en ter bescherming van werknemers tegen tabaksrook, BS 29 december 2009 (hierna: Rookwet)
- ⁸ Art. 11 § 2 1° Rookwet.
- ⁹ Art. 11 § 2 2° Rookwet.
- ¹⁰ EUROPESE COMMISSIE, *Special Eurobarometer 429. Attitudes of Europeans towards tobacco and electronic cigarettes. Factsheet Belgium*, Brussel, Europese Unie, 2015, 4 p., http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_429_fact_be_en.pdf
- ¹¹ F. HENDRICKX en P. PECINOVSKY, "De mogelijkheid en wenselijkheid van een uitbreiding van het rookverbod op de werkplaats" in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 527.
- ¹² KB 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk, BS 18 september 1996 (hierna: Welzijnswet)
- ¹³ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Overkoepelende analyse, conclusies en aanbevelingen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 610.
- ¹⁴ GwH 15 maart 2011, nr. 37/2011, <http://www.const-court.be>
- ¹⁵ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Overkoepelende analyse, conclusies en aanbevelingen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 628.
- ¹⁶ S. STIJNS, E. COUTTEEL en S. DEMEYERE, "Het contractenrecht als piste voor een veelzijdige uitbreiding van het rookverbod" in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 513.
- ¹⁷ F. HENDRICKX en P. PECINOVSKY, "De mogelijkheid en wenselijkheid van een uitbreiding van het rookverbod op de werkplaats" in I. Samoy en E. Coutteel (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 475-525.
- ¹⁸ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Overkoepelende analyse, conclusies en aanbevelingen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 607-621.
- ¹⁹ Koninklijk besluit van 28 mei 2003 betreffende het gezondheidstoezicht op de werknemers, BS 16 juni 2003.
- ²⁰ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Casussen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 610.
- ²¹ S. STIJNS, E. COUTTEEL en S. DEMEYERE, "Het contractenrecht als piste voor een veelzijdige uitbreiding van het rookverbod" in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 369.
- ²² V. BEEL, "Peuters poetsen goed maar kijken te veel televisie", *De Standaard*, 9 januari 2014, p. 4-5.
- ²³ S. STIJNS, E. COUTTEEL en S. DEMEYERE, "Het contractenrecht als piste voor een veelzijdige uitbreiding van het rookverbod" in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 394
- ²⁴ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Casussen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 610
- ²⁵ U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, *The Health Consequences of Involuntary Exposure to Tobacco Smoke: A Report of the Surgeon General*, Atlanta, U.S.

Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2006, 727 p., <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/second-handsmoke/index.html>; ROYAL COLLEGE OF PHYSICIANS, *Passive smoking and children. A report by the Tobacco Advisory Group*, London, RCP, 2010, 207 p. en TER WEIJDE, W., CROES, E., VERDURMEN, J., en MONSHOUWER, K., *Factsheet meerroken*, Utrecht, Trimbos Instituut Utrecht, 2015, p. 7, <https://www.trimbos.nl/producten-en-diensten/webwinkel/product/?prod=AF1356>

²⁶ <http://www.nooitbinnenroken.be/>

²⁷ http://publichealthlawcenter.org/sites/default/files/resources/phlc-policybrief-kids-carssmoke-2010_0.pdf, page 5

²⁸ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Besluit", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 635

²⁹ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Besluit", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 631

³⁰ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Besluit", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 632.

³¹ I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), "Overkoepelende analyse, conclusies en aanbevelingen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 632.

³² S. HESPEL, J. PUT en S. PEETERS, "III.b. Roken in het bijzijn van kinderen als interventiegrond in het jeugdhulprecht", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 242.

³³ http://www.kanker.be/sites/default/files/stichting_tegen_kanker_-_rookgedrag_2015.pdf

³⁴ I. SAMOY en E. COUTTEEL, "De rol van het aansprakelijkheidsrecht voor een veelzijdige uitbreiding van het rookverbod", en "Casussen" in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 372-384.

³⁵ <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1976/en19760693.pdf> (chapter 5).

³⁶ http://stm.fi/en/article/-/asset_publisher/tuoko-tupakkalaki-muutoksia-omalla-parvekkeella-tupakointiin

³⁷ <http://www.cleanairnederland.nl/dossiers/overheid-en-rechtspraak/568-rookverbod-op-balkon-en-in-eigen-tuin>

³⁸ Bundesgerichtshof, 16 januari 2015, V ZR 110/14; Rathenow AG, 6 september 2013, 4 C 300/13;

LG Potsdam, 12 maart 2014, 1 S 31/14. <http://www.ad.nl/ad/nl/1013/Buitenland/article/detail/3831294/2015/01/16/Duitsers-verbieden-roken-op-balkon.dhtml>

³⁸ I. BOONE, "Een familierechtelijke kijk op roken in het bijzijn van kinderen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, ter perse

⁴⁰ I. SAMOY en E. COUTTEEL, "Casussen", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 189.

⁴¹ http://www.vad.be/media/2605492/syntheserapport_vad-leerlingenbevraging_2014-2015.pdf

⁴² E. SYX, "Reclamebeperkingen als instrument ter bestrijding van tabaksgebruik", in I. SAMOY en E. COUTTEEL (eds.), *Het rookverbod uitbreiden? Juridisch onderzoek, casussen & aanbevelingen*, Leuven, Acco, 2016, p. 566.

⁴³ U.S. DEPARTMENT OF HEALTH AND HUMAN SERVICES, *Preventing tobacco use among youth and young adults. A report of the surgeon general*, Atlanta, U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion, Office on Smoking and Health, 2012, 714-715, <http://www.surgeongeneral.gov/library/reports/preventing-youth-tobacco-use/full-report.pdf>

⁴⁴ <http://www.komoptegenkanker.be/nieuws/nationale-coalitie-tegen-tabak-verwelkomt-hogere-taksen-op-roltabak>

Kom op
tegen Kanker

